

M. Kril. Dobromil Chronicle 1648-1705 as a historical and cultural monument. *In the article literary information about Dobromilskiy chronicle 1648-1705 has been generalized, the general view of original text has been entered in a scientific appeal and it has been given its scientific comment. An author has carried out an attempt to find out the level of awareness of that time society about the events of the second half of the XVII century in a region and on the whole in Centrally-east Europe on the basis of knowledge of separate well-educated priest. Comes to the conclusion, that Dobromilskiy chronicle is an important historical and literary sight that connected a spring material, verbal folk tradition and historical conception of the author.*

Key words: Chronicle, Dobromilskiy chronicle, sight, author.

Отримано: 21.09.2014 р.

УДК 913(477)"18-19"

С. Трубчанінов

ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНЕ ВИВЧЕННЯ НАДДНІПРЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ НАУКОВЦЯМИ УНІВЕРСИТЕТУ СВ. ВОЛОДИМИРА

С. Трубчанінов. *Історико-географічне вивчення Наддніпрянської України науковцями Університету Св. Володимира.* У статті аналізується внесок вчених Київського університету Святого Володимира (30-ті роки XIX – початок XX століття) в історико-географічне вивчення Наддніпрянської України. Наголошується, що історико-географічні студії започаткував ще перший ректор університету М.Максимович. В останній третині XIX – на початку XX ст. засновник Київської історичної школи професор В.Антонович не лише сам проводив історико-географічні дослідження, але й залучив до них своїх учнів – студентів і магістрантів. Його курс лекцій «Історико-топографічний нарис Південної Русі» став першою узагальнюючою працею з історичної географії України. Останнім незавершеним проектом В.Антоновича був грандіозний історико-географічний словник України.

Ключові слова: історична географія, Наддніпрянська Україна, Університет св. Володимира, М.Максимович, В.Антонович, Київська історична школа В.Антоновича.

С. Трубчанінов. *Историко-географическое изучение Приднепровской Украины учеными Университета св. Владимира.* В статье анализируется вклад ученых Киевского университета Святого Владимира (30-е годы XIX – начало XX века) в историко-географическое изучение Приднепровской Украины. Отмечается, что историко-географическим исследованиям положил начало еще первый ректор университета М.Максимович. В последней трети XIX – начале XX в. основатель Киевской исторической школы профессор В. Антонович не только лично осуществлял историко-географические исследования, но и привлек к ним своих учеников – студентов и магистрантов. Его курс лекций «Историко-топографический очерк Южной Руси» стал первой обобщающей ра-

ботой по исторической географии Украины. Последним незавершенным проектом В.Антоновича был грандиозный историко-географический словарь Украины.

Ключевые слова: *историческая география, Приднепровская Украина, Университет св. Владимира, М.Максимович, В.Антонович, Киевская историческая школа В.Антоновича.*

Історична географія, що покликана вивчати просторові аспекти історичного процесу, у наш час займає важливе місце серед спеціальних історичних дисциплін. Її становлення як самостійної науки та навчальної дисципліни у вищій школі України відбувалося протягом другої половини XIX – XX ст. І в цьому процесі вагому роль відіграли науковці Київського університету св. Володимира. На жаль, у роботах про життя та творчість учених-істориків, які творили в стінах Київського університету в 30-ті роки XIX – на початку XX ст., не приділяється особливої уваги їхнім історично-географічним студіям.

Першим охарактеризував початки історично-географічних досліджень у Київському університеті св. Володимира професор В.Антонович у своїй промові, присвяченій пам'яті М.Максимовича¹. У той же час внесок самого В.Антоновича у розвиток історичної географії проаналізований у статті сучасного дослідника О.Кіяна². Метою нашого дослідження є аналіз розвитку історично-географічних студій в стінах Київського університету св. Володимира, які здійснювалися його професорами, магістрантами, студентами протягом всієї історії цього вишу, тобто в 30-х роках XIX – на початку XX ст.

Перший ректор Київського університету Михайло Максимович (1804-1873) був ученим-енциклопедистом, який однаково цікавився ботанікою, філологією, історією, етнографією чи археологією. За словами В. Антоновича, саме М. Максимович став зачинателем історичної географії, як і деяких інших наук. «Він, можна сказати, створює історичну географію, поклавши своєю монографією «Про десять древніх російських міст» початок дослідженням з історії заселення краю і особливо колонізації південно-російської»³. За ініціативою В. Антоновича було здійснено посмертне 3-томне видання творів М. Максимовича. Перший том вийшов зусиллями Південно-Західного відділу Російського географічного товариства, а після закриття відділу до видання долучилося Церковно-археологічне товариство при Київській Духовній академії. До другого тому за редакцією В. Антоновича увійшли історично-географічні, археологічні та етнографічні праці різних років. «Історично-топографічний» відділ, зокрема, налічував 40 робіт⁴.

М.Максимович на початку 40-х років XIX ст. публікував свої історично-географічні студії у заснованому ним літературно-історичному альманасі «Киевлянин». Пізніше його праці виходили також в «Киевских епархиальных ведомостях», «Киевском телеграфе», «Москвиче». Серед них: «Огляд старого Києва» (1840)⁵, «Топографічні замітки Киянина»

(1841)⁶ тощо. З'ясовуючи топографію стародавнього Києва, вчений уточнює історію його виникнення та розташування перших міських поселень («Про гору Щекавицю»⁷, «Литовський замок в Києві»⁸), характеризує культові споруди та інші важливі історико-культурні пам'ятки (Печерська лавра, Видубицький монастир, Софійський собор, церква св. Андрія, Могиланська школа тощо). М. Максимович досліджував також околиці Києва, зокрема Межигірський монастир⁹.

Менше уваги М. Максимович приділяв іншим регіонам України. Проте слід зазначити, що чверть його історично-географічних студій присвячена території колишнього Переяславського князівства – містам Переяславу, Полтаві, Золотоноші та ін.¹⁰. На I Археологічному з'їзді (1869) він виступив з доповіддю про давні вали, споруджені за часів Володимира Святославовича на південь від Києва, для захисту Русі від печенігів¹¹. У той же час Волині припало лише дві розвідки, в яких М. Максимович розповідає про три давніх міста: Степань¹², Пересопницю та Дубровицю¹³.

Київський університет вже з перших років свого існування став центром історичного, статистичного, топографічного дослідження українських земель. 22 грудня 1850 р. комітет міністрів затвердив статут «Комісії для опису губерній Київського учбового округу» при Університеті св. Володимира. Ця комісія мала на меті дослідження губерній округу «у природничому, сільськогосподарському і промисловому відношеннях і для статистичного їх описання»¹⁴. У 1852 р. на правління Університету св. Володимира було також покладено нагляд над новоутвореним Центральним архівом для актових книг¹⁵.

Програма діяльності Комісії для опису губерній Київського учбового округу передбачала вивчення пам'яток архітектури, живопису, обрядів, народних звичаїв, історичного життя міст з урахуванням майнового і соціального стану населення, його занять, історії колонізації тощо. Вона проводила наукові експедиції для збору етнографічних, статистичних, економічних, природничих матеріалів. Так, у 1852 р. етнографічне обстеження берегів р. Дністер здійснив О.Афанасьєв-Чужбинський. 1853 року А.Метлинський очолив експедиції в Чернігівську і Полтавську губернії, М.Маркевич збирав історичні і народознавчі матеріали на Київщині та Поділлі. У 1857 р. В.Дабижа вивчав статистичні та етнографічні матеріали різних повітів Правобережної України. Результатом наукової діяльності Комісії стало видання 4-х томів її «Трудов», проте значний доробок в галузі історії, етнографії, статистики, окремих регіонів і населених пунктів так і не був опублікований¹⁶.

У березні 1864 р. за поданням міністра народної освіти царським указом Комісія для опису губерній Київського учбового округу була ліквідована, а її кошти передані Комісії для розгляду давніх актів при Київському, Подільському і Волинському генерал-губернаторі¹⁷. Слід зазначити, що саме в останній комісії розпочав свою діяльність випускник Університету св. Володимира 1863 року Володимир Антонович (1834-1908). У квітні 1864 р. він був затверджений на посаді головного редактора Комісії, а

в 1867 р. став її дійсним членом. Після захисту магістерської дисертації, в травні 1870 р. його затверджено доцентом Університету св. Володимира по кафедрі російської історії¹⁸.

1870 року з'явилася перша праця В.Антоновича історично-географічного спрямування – «Местечко Ходоров. Исторический очерк». На початку 1870-х років за дорученням Археографічної комісії проводить копівку роботу по збору матеріалу для вивчення стародавньої топографії Києва та його околиць. Підсумком цієї праці став вихід напередодні Київського археологічного з'їзду 1874 року «Сборника материалов для исторической топографии Киева и его окрестностей». Його публікація ставила за мету доповнення матеріалом історично-географічного змісту відповідних томів «Архива Юго-Западной России»¹⁹.

Добре знання історичних джерел та різних регіонів Правобережної України дають В.Антоновичу можливість у другій половині 1870-х років виступити з оригінальними історично-географічними розвідками «О летописном древнем Киевском Звенигороде»²⁰ та «О валах, находящихся на территории Киевского княжения»²¹. Однією з кращих у літературно-науковій спадщині ученого є розвідка про невеликий регіон Поділля – Грановщину²². Значним внеском вченого в розвиток історичної географії стала його участь у «Древностях Украины», які видавалися Московським археологічним товариством, що ставило за мету дати огляд монументальних пам'яток української художньої старовини. В.Антонович склав до його першого випуску історичний опис місцевостей, де є зразки церковного будівництва і ґрунтовні історично-географічні коментарі. Практично жодна праця в галузі історичної географії не проходила повз його увагу як науковця, про що свідчать рецензії дослідника на сторінках «Киевской старины», «Чтений общества истории Нестора Летописца», «Киевского слова» та інших періодичних видань. Часто поряд з критичними зауваженнями вони містять і виклад історично-географічних поглядів самого В.Антоновича²³.

У своїх лекціях В.Антонович розкривав власне розуміння ролі географічного фактору в історичному процесі. У 1880-х роках розробив спеціальний лекційний курс з історичної географії під назвою «Історично-топографічний нарис Південної Русі»²⁴. Назва курсу обіймає власне лише другу його частину, оскільки перша присвячена характеристиці природних властивостей краю і його людності. Це був стислий, популярний огляд України в етнографічних межах. Не маючи змоги викладати цей курс в університеті, В.Антонович запропонував його слухачам під час читання приватних лекцій з географії та історії України²⁵.

Як свідчить Антін Синявський, вперше курс було читано у 1883 р. студентам Вищих жіночих курсів і переважали в ньому моменти історичної географії. Ширший географічний курс В.Антонович читав у невеликому гуртку, переважно зі студентів університету в 1886 р., а також у 1888 р. Слухачами були також студенти, що працювали в історичному семінарі Антоновича²⁶. Хоча «Історично-топографічний нарис Південної

Русі» В. Антоновича так і не був оприлюднений, саме його сучасний дослідник творчості В.Антоновича О.Кіян вважає першим синтезом з історичної географії України²⁷.

Оцінки В.Антоновичем ролі географічного фактору в історичному процесі поділяли представники Київської історичної школи, які вийшли з його університетського семінару регіональної історії. Типова риса праць учнів В.Антоновича полягає в трактуванні історичного минулого не в державницькому, загальноімперському масштабі, а в історично-обласному аспекті²⁸. Саме В.Антонович, за словами Івана Франка: «дав імпульс своїм ученикам до спеціального оброблювання поодиноких територій української землі, і ся його ініціатива принесла досить багаті плоди»²⁹. Так з'являються численні праці студентів історико-філологічного факультету, знаних в майбутньому дослідників (М.Дашкевич, П.Голубовський, Д.Багалій, В.Ляскоронський, М.Довнар-Запольський, О.Грушевський та ін.), які виникли з ініціативи В.Антоновича і взаємно доповнювали одну іншу.

На III Археологічному з'їзді в Києві у 1874 р. виголосив реферат про Болохівську землю у XIII-XIV ст. учень В. Антоновича Микола Дашкевич (1852-1908), в майбутньому відомий історик і літературознавець. У 1876 р. вийшло окреме видання цієї праці з присвятою В.Б. Антоновичу³⁰. Ранній історії Поділля також присвячена праця молодого науковця, тоді ще студента Никандра Молчановського (1858-1906) «Очерк известий о Подольской земле», опублікована 1883 року³¹. Характер джерел обумовив звернення молодого дослідника переважно до політичної історії регіону, але він проаналізував також розселення слов'янських племен уличів і тиверців, неслов'янських племен у X-XII ст. (печеніги, половці, чорні клобуки), охарактеризував Пониззя і Болохівську землю тощо. Особливо ретельно дослідник ідентифікував географічні та топографічні назви, оскільки в цьому питанні джерела дуже плутали. Студентська робота вийшла настільки цікавою і дискусійною, що отримала кілька суперечливих рецензій. На думку сучасного дослідника Ю.Іванова, В.Антонович гаряче співчував студентам, які постраждали на політичному ґрунті (Н.Молчановський перебував під наглядом поліції у В'ятській губернії в 1878-1881 рр.), тому надмірно поблажливо поставився до очевидних недоліків роботи. Він не зажадав усунення непотрібних повторів, а в кількох розділах – заміни розлогих описів стислим аналізом залучених джерел³².

Історико-філологічний факультет відзначив золотом медаллю працю Петра Голубовського (1857-1907) «История Северной земли до половины XIV столетия». У 1881 р. його робота вийшла в збірнику праць студентів Університету св. Володимира та окремим виданням³³. П.Голубовський набув відомості як автор низки ґрунтовних праць про кочове населення території степової України та історичний розвиток окремих князівств. У 1894 р. він став ординарним професором російської історії Київського університету. Сучасники особливо відзначали його історично-географічні дослідження домонгольської доби³⁴.

У 1882 р. у збірнику праць студентів Університету св. Володимира вийшла робота Дмитра Багалія (1857-1932), присвячена історії Сіверської землі до середини XIV ст. Ця робота також була відзначена золотою медаллю і зараховується як кандидатська. Того ж року В.Антонович, який підтримував Д.Багалія як одного з представників українського національного руху, виставив його роботу на здобуття магістерського ступеня. Робота була успішно захищена у Київському університеті у вересні 1882 р., а на початку січня 1883 р. Д.Багалій обирається на посаду доцента Харківського університету. Але того ж 1883 р. в «Журналі Міністерства народної освіти» і окремим відбитком вийшла детальна рецензія І. Лінниченка на праці П. Голубовського та Д.Багалія, присвячені історії Сіверської землі до середини XIV ст. І.Лінниченко переконливо довів, що магістерська робота Д. Багалія містила великі запозичення з літописів і праць істориків. Через багато років у своїй «Автобіографії» Д.Багалій частково визнав слушність закидів свого критика: «Кидаючи тепер ретроспективний погляд на свою дисертацію, я мушу одзначити, що написано її занадто спішно і не досить перевірено»³⁵. Незважаючи на те, що входження в академічне середовище виявилось для Д.Багалія надзвичайно важким, саме він через деякий час стане одним із визнаних фахівців в галузі історичної географії в Російській імперії³⁶. А в 1919 р. Д. Багалій стане ініціатором і організатором історично-географічної комісії в системі Української академії наук, яка б мала продовжувати започатковані ще В. Антоновичем дослідження³⁷.

Праця студента Олександра Андріяшева (1863-1933) «Очерк истории Волинской земли до конца XIV столетия» відзначається золотою медаллю і премією М.Пирогова та рекомендується до друку радою Університету св. Володимира (1887). Значну її частину займав географічний нарис Волині³⁸. 1896 року було опубліковано дослідження іншого випускника Київського університету – Павла Іванова, теж присвячене Волинській землі. У ньому також вагоме місце займав географічний огляд території Волинського князівства³⁹.

Найталановитішим учнем і послідовником В.Антоновича в царині української історіографії вважають Михайла Грушевського (1866-1934). Першою його історичною працею стала розвідка про південно-руські господарські замки в XVI ст., яка була прочитана на історичному семінарі В.Антоновича в 1887 р., а згодом видрукувана в «Университетских Известиях». Друга праця М.Грушевського – «Очерки истории Киевской земли», яку почав писати на третьому курсі, – здобула йому не лише прихильну оцінку, але й загальне визнання серед наукового світу. За неї він отримав золоту медаль. Перший розділ монографії присвячено історично-географічному описові Київщини, а в наступних висвітлено історію, громадський устрій та побут Київської землі⁴⁰.

Іншою великою працею М.Грушевського, що також мала історично-географічне спрямування, була монографія про Барське староство, що

стала його магістерською дисертацією. Монографія з'явилася друком в 1894 р., як відбитка з його вступної розвідки до двох томів «Архива Юго-Западной России». Праця стосувалася малодослідженого ученими регіону Поділля в XIV-XVIII ст.⁴¹ У 1899 р. закінчив Київський університет з дипломом I-го ступеня та золотою медаллю за працю «Турово-Пінське князівство X-XIII ст.» брат М.Грушевський – Олександр. Через кілька років його робота була опублікована⁴². Саме О.Грушевський у 1919 р. стане керівником Постійної комісії для видання історично-географічного словника Української землі, створеної в системі УАН⁴³.

Варто зазначити, що деякі ескізи накреслені В.Антоновичем історико-географічні питання продовжували розвивати й інші його учні. Так, В.Ляскоронський досліджував київський Вишгород⁴⁴, іноземні карти й атласи XVI-XVII ст.⁴⁵, історико-географічні праці Г.Л. де Боплана⁴⁶. Коли наприкінці XIX – на початку XX ст. в російських імператорських університетах стали вводити курси історичної географії, одним з перших у цій царині був учень В.Антоновича приват-доцент Київського університету В.Данилевич. У 1908-1909 рр. він розробив лекційний курс з «Російської історичної географії»⁴⁷.

На схилі своєї наукової діяльності В.Антонович прагнув систематизувати проведені ним дослідження. Завершити наукову працю в сфері історичної географії В.Антонович планував грандіозним історично-географічним словником України, який мав охопити всю територію, де мешкав український народ. До роботи по його складанню він залучив багатьох своїх учнів. На жаль, цей проект В.Антоновичу не вдалося реалізувати, хоча ним була систематизована і розподілена по відповідних районах України величезна кількість зібраних матеріалів⁴⁸.

Таким чином, у 30-х роках XIX – на початку XX ст. науковці Київського університету св. Володимира внесли вагомий внесок у становлення історичної географії як науки та навчальної дисципліни. Над історично-географічними дослідженнями Наддніпрянської України працювали як штатні університетські викладачі (професори М.Максимович, В.Антонович, П.Голубовський та ін.), так і студенти та магістранти. Головна заслуга в організації історично-географічних досліджень належить В.Антоновичу – засновнику Київської історичної школи.

Примітки

1. Антонович В. Б. [Промова на засіданні, присвяченому пам'яті М. Максимовича] / В. Б. Антонович // Записки Юго-западного Отдела Императорского Русского географического общества. – К.: Тип. Императ. Ун-та Св. Владимира, 1874. – Т. 1: За 1873 г. – С. 78-79.
2. Кіян О. Історична географія в науковій спадщині Володимира Антоновича / О. Кіян // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету: Збірник наукових праць. – Рівне, 2008. – Вип. 12. – С. 248-253.

3. Антонович В. Б. [Промова на засіданні, присвяченому пам'яті М. Максимовича]. – С. 78.
4. Максимович М. А. Собр. соч.: В 3-х т. / М. А. Максимович. – К.: Тип. М.П. Фрица, 1877. – Т. II: Отдель: историко-топографический, археологический и этнографический. – С. III-VI.
5. Там само. – С. 91-123.
6. Там само. – С. 39-49.
7. Там само. – С. 158-160.
8. Там само. – С. 155-157.
9. Там само. – С. 255-285, 286-288, 289-291.
10. Там само. – С. 325-384.
11. Там само. – С. 340-342.
12. Там само. – С. 385-390.
13. Там само. – С. 391-404.
14. Полное собрание законов Российской империи (далі – ПСЗРИ). – Собр. 2-е. – Т. 25. – Отд. 2-е. 1850. – СПб.: Типогр. П Отд. Собств. Е. И. В. Канцелярии, 1851. – С. 311-313
15. ПСЗРИ. – Собр. 2-е. – Т. 27. – Отд. 1-е. 1852. – СПб., 1853. – С. 228-230.
16. Вербиленко Г. Історико-географічні дослідження в історично-філологічному відділі ВУАН у 20-30-х роках ХХ ст. / Галина Вербиленко. – К.: Інститут історії України НАН України, 2014. – С. 28-30.
17. ПСЗРИ. – Собр. 2-е. – Т. 39. – Отд. 1-е. 1864. – СПб., 1867. – С. 229.
18. Син України: Володимир Боніфатійович Антонович: у 3-х т. / упоряд. В. Короткий, В. Ульяновський. – К.: Заповіт, 1997. – Т. 1. – С. 154.
19. Кіян О. Назв. праця. – С. 249.
20. Антонович В. Б. О летописном древнем Киевском Звенигороде / В. Б. Антонович // Древности, издаваемые Московским археологическим обществом. – М., 1876. – Т. VI. – С. 41-46.
21. Антонович В. Б. О валах, находящихся на территории Киевского княжения / В. Б. Антонович // Труды IV Археологического съезда в Казани 1877 г. – Казань, 1884. – Т. 1. – С. 9-12.
22. Антонович В. Б. Грановщина. Эпизод из истории Брацлавской Украины / В. Б. Антонович // Киевская старина. – 1888. – № 1-3. – С. 75-93.
23. Кіян О. Назв. праця. – С. 250
24. Антонович В. Б. Історико-топографический очерк Южной Руси / В. Б. Антонович // Наукова бібліотека України ім. В. Вернадського, Інститут рукопису, ф. I, спр. 8083, 129 арк.
25. Добровольський Л. Праці В.Б.Антоновича на ниві історичної географії / Л. Добровольський // Записки Історично-філологічного відділу ВУАН. – Кн. IX (1926). – К.: З друкарні Української Академії Наук, 1926. – С. 206.
26. Синявський А. В.Б.Антонович як географ України // Антін Синявський. Вибрані твори. – К.: Наукова думка, 1993. – С. 52-61.
27. Кіян О. Назв. праця. – С. 252.

28. Добровольський Л. Назв. праця. – С. 202.
29. Франко І. 60-ті роки на Україні / І. Франко // Син України: Володимир Боніфатійович Антонович. У 3-х томах. – Т. 1. – С. 28.
30. Дашкевич Н. Болоховская земля и ее значение в русской истории: эпизод из истории Южной Руси в XIII и XIV столетиях / Н. Дашкевич. – К.: В университет. типогр., 1876. – 61, III с.
31. Молчановский Н. В. Очерк известий о Подольской земле до 1434 года (Преимущественно по летописям) / Н. В. Молчановский. – К., 1883. – 388, II, II, XXXI с.
32. Иванов Ю. Ф. Жизнь и судьба украинского историка Н.В.Молчановского / Ю. Ф. Иванов // Белоруссия и Украина: История и культура. Ежегодник 2005/2006. – М.: Индрик, 2008. – С. 127-144.
33. Голубовский П. В. История Северной Земли до половины XIV столетия / П. В. Голубовский. – К.: Университет. тип. (И.И.Завадского), 1881. – 209 с.
34. Д. Д. Проф. П.Голубовский. Посмертна згадка / Д. Д. // Киевская старина. – 1907. – Т. 4. – С. 75.
35. Стариков Г. М. Листи Дмитра Багалія до Опанаса Бичкова / Г. М. Стариков // Український археографічний щорічник. – К., 2010. – Вип. 15. – С. 434-438.
36. Багалей Д. И. Материалы для истории колонизации и быта степной окраины Московского государства (Харьковской и отчасти Курской и Воронежской губерний) в XVI-XVIII столетии / Д. И. Багалей. – Харьков: Изд. Истор.-филолог. Общества при Императ. Харьков. ун-те, 1886. – XXI, 358 с. – (Том 1); Багалей Д. И. Очерки по истории колонизации и быта степной окраины Московского государства / Д. И. Багалей. – М.: Изд. Императ. Общества Истор. и Древн. при Москов. ун-те, 1887. – II, XVI, 614 с.; Багалей Д. И. Колонизация Новороссийского края и первые шаги его по пути культуры: Исторический этюд (оттиск из «Киевской старины») / Д. И. Багалей. – К.: Тип. Г.Т. Корчак-Новицкого, 1889. – 116 с.; Багалей Д. И. Материалы для истории колонизации и быта Харьковской и отчасти Курской и Воронежской губерний / Д. И. Багалей. – Харьков: Тип. К.П.Счасни, 1890. – XV, 436 с. – (Первый выпуск II тома Сборн. Харьков. Истор.-филолог. общества) та ін.
37. Див.: Савченко І. В. Заснування Української Академії Наук і започаткування академічних досліджень / І. В. Савченко // Національна та історична пам'ять: Збірник наукових праць. – 2013. – Вип. 7. – С. 277-283.
38. Андрияшев А. М. Очерк истории Волынской земли до конца XIV столетия / А. М. Андрияшев. – К.: Тип. Император. Университета Св. Владимира, 1887. – С. 26-100.
39. Иванов П. А. Исторические судьбы Волынской земли с древнейших времен до конца XV века / П. А. Иванов. – Одесса: Эконом. типогр., 1895. – С. 66-106.

40. Винар Л. Ранні історичні праці Михайла Грушевського і Київська історична школа В.Антоновича / Любомир Винар // Український історик. – 1966. – №3-4. – С. 27-29.
41. Грушевский М. С. Барское староство / М. С. Грушевский. – К.: Тип. Император. Университета Св. Владимира, 1894. – 402 с.
42. Грушевский А. Пинское Полесье. Исторические очерки XI-XIII вв. / А. Грушевский. – К., 1901. – Ч.1. – 81 с.; Грушевский А. Пинское Полесье. Исторические очерки XIV-XVI вв. / А. Грушевский. – К., 1903. – Ч.2. – 194 с.
43. Савченко І. В. Назв. праця. – С. 279.
44. Ляскоронский В. Г. Киевский Вышгород в удельно-вечевое время / В. Г. Ляскоронский // Журнал Министерства народного просвещения. – 1913. – № 4. – С.199-235; № 5. – С. 64-100; № 6. – С. 335-385; № 8. – С. 223-277; № 9. – С. 67-127; № 11. – С. 45-91; № 12. – С. 217-295.
45. Ляскоронский В. Г. Иностранные карты и атласы 16-17 вв., относящиеся к южной России / В. Г. Ляскоронский // Чтения в историческом обществе Нестора Летописца. – 1898. – Т. 12. – Отд. 2. – С. 97-137, 4 карты.
46. Ляскоронский В. Г. Гийом Левассер де Боплан и его историко-географические труды относительно южной России / В. Г. Ляскоронский. – К., 1901. – Т. 1. – 44 с.; Т. 2. – 37 с., 5 л. карт.
47. Данилевич В. Е. Русская историческая география. Курс, читанный в весеннем семестре 1908/9 акад. года / В. Е. Данилевич // Наукова бібліотека України ім. В. Вернадського, Інститут рукопису, ф. XXIX, спр. 123, 36 арк.
48. Центральний державний історичний архів України в м.Києві, ф. 832, оп. 1, спр. 176, арк. 1-1зв.

S. Trubchaninov. Historical and geographical study of the Dnieper Ukraine by scientists of the University of St. Volodymyr. The article analyzes the contribution of scientists of Kyiv University of St. Volodymyr (30 years of XIX – early XX century) in the historical and geographical study of the Dnieper Ukraine. It is noted that the historical and geographical studio has started the first rector of the university M. Maksymovych. In the last third of the XIX – early XX century founder of Kyiv historical school professor V. Antonovych not only himself conducted historical-geographical research, but also brought them their disciples – students and undergraduates. A special place in the development of historical geography in academic school of Dnieper Ukraine in the XIX century belongs to Volodymyr Antonovych (1834–1908). His lectures «Historical and topographical sketch of South Rus’» is the first generalized work on the historical geography of Ukraine. The huge historical and geographical dictionary of Ukraine was a last unfinished project of V. Antonovych.

Key words: *historical geography, Dnieper Ukraine, University of St. Volodymyr, M. Maksymovych, V. Antonovych, Kyiv school of historians V. Antonovych.*

Отримано: 18.11.2014 р.